

(NE)USPJESI KRŠĆANSKOG ODGOJA U OBITELJI

Jure BOSANČIĆ, Zagreb

Sažetak

Odgoj u suvremenim kršćanskim obiteljima jest složen proces koji zahtijeva od roditelja trajni i osvješćeni pristup. Cilj je tog odgoja zrelost u vjeri. Objava pokazuje u čemu je vjernička zrelost, a Deklaracija o kršćanskom odgoju (GE) Drugoga vatikanskog sabora obrazlaže ciljeve i govori o preduvjetima uspješnog odgoja. Roditelji kao prvi odgojitelji moraju poznavati te ciljeve, pa sadržaje i metode odgoja. Na njima, osim toga, stoji da stvaraju u svojoj obitelji atmosferu koja će pogodovati ljudskom i vjerničkom sazrijevanju djece i mladih. U toj atmosferi nenadomjestiv je njihov primjer (model) vjerničkog života.

Iz dvije ankete provedene među srednjoškolicima daje se lako zaključiti na (ne)uspješnost odgoja u vjeri. Od učenika koji se priznaju vjernicima tek jedna trećina ima dostatno znanje o vjeri i vjerničke stavove. Samo 27% maturanata i maturanata iz ankete od prošle jeseni razgovara sa svojim roditeljima o svojim intimnim pitanjima, o vjerskim i moralnim problemima. Ostali to čine rijetko ili nikada. Nameće nam se kao zaključak da je upravo ovaj manjak kvalitetnog kontakta roditelja sa svojim mladima glavni uzrok neuspjeha u odgoju za zrelu vjeru. Može se osim toga zaključiti da većina roditelja koji žele svojoj djeci ne pružaju primjer (model) vjerničkog života pa stoga kvalificirani prenositelji vjere nemaju mnogo uspjeha. Pred Crkvu ova situacija stavlja novi zadatak, tj. novi pastoralni plan i program za roditelje. Njima treba mnogo djelotvornije pomagati da budu i zreli vjernici i dobri odgajatelji svoje djece. Dosadašnji oblici rada za njih nisu dostatni. Ovaj novi pastoral bi se trebao događati u župskim zajednicama kako bi mogao obuhvatiti veći broj roditelja. Voditelji zajednica mogu naći dobre i neophodne suradnike u roditeljima koji su zreli vjernici i uspješni odgojitelji.

Ključne riječi: odgoj, zrelost, roditelji, župa, pastoral.

U susretima s našim vjernicima čujemo mnogo puta velike pritužbe na mlade: ne ponašaju se odgovorno, nisu odgojeni, olako upadaju u raznovrsne i preopasne ovisnosti. Sredstva javnog priopćavanja potvrđuju ovakve ocjene o mladima. Od roditelja saznajemo da su mladi nemogući, da si ne daju ništa reći, ne slušaju i ne uvažavaju vlastite roditelje. Vrlo rijetko čujemo pohvale na račun mlade generacije. Pa ipak, oni su djeca našeg ambijenta; oni su djeca naših vjernihika!

Prošlogodišnji Teološko-pastoralni tjedan pružio nam je mnogo korisnih analiza o životu današnje mladeži i ponudio dobrih sugestija za pastoral mladih. Teme pak ovogodišnjeg Tečaja upućuju nas na onaj pravi i prvi ambijent gdje počinje i gdje se dovršava ljudski i kršćanski odgoj, na obitelj.

Govoriti o uspjesima i neuspjesima kršćanskog odgoja u obitelji, što je zadatak ovog prikaza, znači govoriti o uspelim i neuspelim roditeljima kao prvim odgojiteljima djece i mladih. U prosudbi rezultata odgoja susrest ćemo se s poteškoćom oko mjerila naše prosudbe. Božja riječ nas, međutim, ohrabruje da možemo prema plodovima (usp. Mt 7,20) zaključivati na uspjehe i neuspjehe. Uz poteškoće oko mjerila nadovezuje se još jedan problem koji nam može otežati istinitost naše makar relativne prosudbe. Prosuđujući rezultate odgoja djece i mladih, prosuđujemo i svoj rad s roditeljima i obiteljima. Crkva želi biti na pomoć bračnim parovima i roditeljima u svim etapama njihova života i poslanja (FC 65), pa je tako pastoralni djelatnik suučesnik njihovih uspjeha i neuspjeha u odgoju djece i mladih.

Ovdje ćemo pokušati prikazati preduvjete uspješnog odgoja kao i ukazati na glavne čimbenike neuspjeha te sugerirati neke modele u radu s roditeljima. Ovo nije prvi put da se susrećemo s temom. Svaki naime kraj školske i vjeronaučne kao i pastoralne godine potiče nas na razmišljanje o rezultatima uloženog truda na izgradnji Tijela Crkve, a napose na izgradnji one najvažnije vjerničke skupine, roditelja. Vjerujem da će i ovaj prikaz pripomoći još dubljem promišljanju i adekvatnijem planiranju pastora roditelja i obitelji.

1. Kršćanski odgoj u suvremenim obiteljima

Lakše ćemo sagledati bit kršćanskog odgoja i njegove odrednice, ako se na čas prisjetimo općeg ljudskog odgoja, njegovih ciljeva, sadržaja i metoda. Kršćanski odgoj jest odgoj za vjeru i u vjeri, tako važan i delikatan, ali uvijek pretpostavlja opći ljudski odgoj. Profesor dr. Ivan Golub je govorio i pisao: »Najprije čovjek!« U odgoju za vjeru čovjek postiže svoje usavršenje, svoju puninu. U rastu mladog čovjeka isprepliće se opći ljudski i kršćanski odgoj.

Čovjekovo odrastanje od djetinjstva do zrele dobi dug je put. Sazrijevanje njegovo u zrelu osobu još je duži i zahtjevniji put. »Odgojni proces jest proces dugotrajan i složen. Njegova se složenost očituje u tome što se odvija pod raznovrsnim utjecajima.« U središtu tog procesa jest dijete kao nedovršeno ljudsko biće. Ono raste i razvija se prema ljudskoj zrelosti. Stoga je to »odgojni proces

¹ A. VUKASOVIĆ, *Obitelj vrelo i nositeljica života*, Zagreb, Hrvatski katolički zbor »Mi«, 1994., str. 115.

razvijanja, nastajanja, izgrađivanja i oblikovanja čovjeka kao ljudskog bića.«² Dakako da valja uzeti u obzir sve ljudske dimenzije (tjelesnu, intelektualnu, afektivnu, moralnu, socijalnu...).

Malo ljudsko biće može učiti umijeće ljudskog življenja samo uz pomoć odraslih osoba koje su to u dobroj mjeri već naučile i žive. Odgoj se tako može opisati kao posredovanje zrelosti onima koji su na početku puta sazrijevanja. I neljudska bića žive i rastu, ali za razliku od njih »ljudska bića su mnogo kompleksnija: imaju naime etičku i duhovnu dimenziju koje nema stijenje i biljke. Osim toga ljudi ostaju dugo vremena u stanju fizičke i psihičke ovisnosti«³.

I odgajnik sa svoje strane ima važne zadatke za izvršavati u procesu odgoja. Njemu je život dan i zadan. Za darovani život odgovorni su drugi, ali za izvršavanje zadataka života odgovoran je on, potpomognut svojim najbližima. »Profesija čovjek – ne uči se slušajući ni gledajući ni pasivno promatrajući, a niti delegiranjem drugih...; profesija čovjek uči se ponavljajući adekvatne radnje, djelotvorne, mudre, slobodne i odgovorne, sposobne da uvećaju mogućnost sudjelovanja u svemu što je ljudsko te po otvorenosti prema drugima i prema transcenciji.«⁴

Opći uvjeti uspješnog odgoja traže od odraslih, koji pomažu u odgoju posredujući zrelost, da vole život (biofilia), da poznaju ciljeve odgoja i glavne odrednice metoda. Osim toga traži se od odgojitelja da svojim životom pruži odgajanicima model (primjer) onoga za što želi odgojiti te da ima dobru mjeru strpljivosti u očekivanju rezultata.

Kršćanski odgoj želi mladom vjerniku pomoći da dođe do kršćanske zrelosti, do zrelosti u vjeri. Ovaj odgoj otvara odgajniku, koji je već na putu ljudskog sazrijevanja, nove horizonte i pruža snažne motive te nudi obilnu pomoć da »život ima u punini« (usp. Iv 10,10). Mladi čovjek svoju otvorenost Transcendenciji (Bogu) upotpunjuje u Objavi koja mu otkriva prave temelje života i zadnje ciljeve. Ishodište je njegovo Božja Praljubav, a zadnji cilj zajedništvo s Njim. »On nas je u Kristu izabrao prije postanka svijeta da budemo sveti i bez mane pred njim; u ljubavi nas predodredi za posinstvo, za sebe, po Isusu Kristu« (Ef 1,4).

S pravom zaključuje prof. dr. J. Baloban »da je vjera integrirajući dio oblikovanja osobnosti mladog vjernika i da kao takva pripada u svakodnevno odgojno događanje kako na obiteljskoj razini tako i izvan nje«⁵. Čovjek je po vjeri i vjerničkoj zrelosti upotpunjen i »dovršen«.

² Isto, str. 120.

³ L. MACARIO, *Genitori: i rischi dell'educazione*, Torino, S.E.I., 1988., str. 14.

⁴ Isto, str. 28.

⁵ J. BALOBAN, *Hrvatska kršćanska obitelj na pragu XXI. stoljeća*, Zagreb, Glas Koncila, 1990., str. 177.

Kad sv. Pavao govori kamo bi nas naš odnos s Bogom po Kristu trebao dovesti, onda kaže »i da se obučemo u novoga čovjeka, stvorena na sliku Božju u istinskoj pravednosti i svetosti« (Ef 4,24). Ovim i drugim tekstovima Svetoga pisma zacrtan je vjerniku cilj i pokazan Model, tj. osoba Isusa Krista, prema kojemu se oblikujemo. To je i cilj odgoja u vjeri mladih.

Ovi i drugi tekstovi Svetoga pisma koji nam ukazuju na cilj vjerničke zrelosti imaju duboko značenje i pravi su nam putokaz. Oni ipak »izražavaju utopijske ciljeve procesa obraćenja koji nikada ne prestaje, koji (proces) se trajno obnavlja, jer konačno savršenstvo postojat će jedino u eshatološkom svijetu.«⁶

Vjernički trajni proces obraćenja i time trajni rast u vjeri, nadi i ljubavi ne bi nas ipak smio smesti da naznačimo »donju granicu« zrelosti tj. kada možemo govoriti o većoj ili manjoj vjerničkoj zrelosti. Zrela vjera rađa i zrelim dobrim djelima. »Što koristi, braćo moja, ako netko rekne da ima vjeru, a djela nema?« (Jak 2,14).

Drugi vatikanski sabor pokazat će u Deklaraciji o kršćanskom odgoju još jasnije kamo bi trebao dovesti odgoj u vjeri: »da kršćani, dok se postepeno upućuju u spoznaju misterija spasenja, postaju svakim danom sve svjesniji dara vjere, što su ga primili. Neka se nauče u duhu i istini klanjati Bogu Ocu (usp. Iv 4,23) ponajprije u liturgijskom činu i oblikovati svoj život po novom čovjeku u pravdi i istinskoj svetosti (Ef 4,22-24). Neka se tako izgrađuju u savršenog čovjeka, do dobi Kristove punine (Ef 4,13) i pomažu u izgradnji Mističnog Tijela. Osim toga neka, svjesni svog poziva, uče svjedočiti za nadu koja je u njima (1 Pt 3,15) i pomagati kršćanski prepород svijeta« (GE br. 2).

Rast u spoznanju misterija spasenja, liturgijski čini, svjedočenje nade te angažman u kršćanskom preoblikovanju svijeta – sve su to elementi za našu procjenu stupnja zrelosti u odgoju za vjeru.

Opći ljudski odgoj te napose kršćanski odgoj djece i mladih mogu biti uspješni tek uz pravo i puno sudjelovanje roditelja i obitelji. Zbog jake emocionalne veze s roditeljima te zbog velikog povjerenja koje djeca imaju u roditelje, zagarantiran je i roditeljski najjači utjecaj u odgojnom događanju.

»Odgojna uloga roditelja je takve važnosti, da se teško može čim drugim zamijeniti. Na njima je da stvore takav obiteljski ambijent – prožet ljubavlju i odaošću prema Bogu i ljudima – koji će pogodovati punom i osobnom i društvenom razvoju djece. Obitelj je stoga prva škola onih društvenih kreposti koje su potrebne svakom društvu. Posebno u kršćanskoj obitelji, koja je obogaćena milošću i zadatkom sakramenta ženidbe, treba odgajati djecu od najranije mladosti

⁶ G. GROPPA, »Zrelost vjere«, u: *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, Zagreb, Katehetski salezijanski centar, 1991., str. 811.

po vjeri, koju su primila na krštenju, da Boga spoznaju i štiju, a bližnjega ljube« (GE br. 3).

Prijašnje generacije roditelja imale su pogodne ambijente u kojima su njihova djeca mogla sigurnije sazrijevati ljudski i vjernički. K tome roditelji su bili uglavnom dobri vjernici kao i njihova šira obitelj. Više su odgajali svojim primjerom nego uvjeravanjima, poučavanjima, navikavanjima i sprečavanjima lošeg ponašanja. Izvanobiteljski čimbenici odgoja nisu bili toliko u raskoraku s roditeljskim svjetonazorom. Međutim ta su vremena prošla. Suvremeni roditelji imaju puno teži odgojni zadatak od svojih predaka. Duhovna i materijalna situacija, u kojoj su pozvani da podižu svoju djecu, mnogo je zamršenija i za odgojno događanje neprikladnija. I u ovoj situaciji »kršćanska obitelj i nadalje ostaje prvotnim i najodgovornijim prenositeljem života i evanđeoskih/kršćanskih vrednota«⁷.

Za naše lakše razumijevanje odgojnog procesa u obiteljima, pogledat ćemo one roditelje s kojima smo u kontaktu. Svrstat ćemo ih u neke kategorije prema njihovim odgojnim rezultatima. Zaustavimo se najprije kod uspješnih roditelja.

To su oni rijetki koji su zreli kao ljudi i kao vjernici. Njihovi mladi uspješno završavaju školovanje, prihvaćaju i žive vjeru i vjerničke vrednote, postupno se osamostaljuju. Bez nagovaranja roditelja sudjeluju u nedjeljnim liturgijskim slavljinama. Sveta misa im je velika svetinja i velika hrana nutarnjeg života u Duhu. Prakticiraju sakramentalni život iz svoje nutarnje potrebe. Poštovani su i uvažavani u svome društvu jer oni poštuju i znaju pokazivati svoje poštovanje prema vršnjacima kao i drugima. Uviđavni su i nesebični. Ne boje se žrtava koje treba podnijeti da pomognu u kući i izvan obitelji. Prihvatili su kao načelo svoga života onu Gospodinovu: »Tko ljubi svoj život, izgubit će ga...« (usp. Iv 12,25). Jednom riječju: interiorizirali su kršćanske vrednote.

S pravom se postavlja pitanje što su učinili roditelji takvih mladih da su uspjeli u odgoju. Sa sigurnošću možemo izdvojiti neke važne elemente takvog uspješnog odgoja.

Ti roditelji nisu prepustili odgojno događanje slučajnosti. Shvatili su i prihvatili da djeca ne mogu odrastati bez njihovog stalnog sudjelovanja u tom procesu. S djecom i svojim mladima bili su u kvalitetnom kontaktu. Imali su vremena za njih. Nije im izmaklo skoro ništa od svega što su djeca proživljavala; o tome su s njima razgovarali. Napose su se trudili da u vremenu njihova puberteta i adolescencije budu svojoj djeci i roditelji i prijatelji. Uspijevali su u tome, jer su s njima od najranije mladosti bili u pravom kontaktu. Komunikacija je bila otvo-

⁷ J. BALOBAN, »Problem prenošenja kršćanskih vrednota u obitelji«, u: *Bogoslovska smotra* 68 (1998.), br. 1-2, str. 183.

rena i s puno uvažavanja, ali i jasna kad su bili u pitanju zahtjevi, kućni red i dogovori. U interakciji je bilo vrlo malo komunikacijskih blokada koje bi zaustavljale ili priječile dobar kontakt s djecom i mladima. Ti roditelji su znali što treba djeci govoriti i pokazivati; znali su dobre načine ophođenja s njima. U isto vrijeme takvi su roditelji svojoj djeci bili pravi model zrelog ljudskog i vjerničkog života. Zadovoljni su u svome braku i njihova djeca su gledala njihovu međusobnu ljubav, poštovanje, prihvaćanje, partnerstvo sa svim ljudskim ograničenjima. Djelima ljubavi i izvan vlastite obitelji pokazivali su djeci da nas Bog nije stvorio i Krist otkupio kako bismo živjeli samo za sebe. Sa svojim mladima i djecom razgovarali su otvoreno i o negativnim modelima života koje su oni susretali u svojoj okolini i gledali na televiziji. Otvoreni su prema zajednici vjernika u župi i izvan nje. Pridonose sa svoje strane rastu Crkve, jer je prihvaćaju kao svoju širu obitelj i Bogom danu za naše spasenje.

Tako bismo živo htjeli da su svi kršćanski roditelji takvi. Na žalost samo je mali broj takav. To su osviješteni odgojitelji koji odgovorno prihvaćaju svoju roditeljsku ulogu i vrše je znački. Njihov je odgoj intencionalni koji pozna što treba u procesu odgoja i kako to postići. Ne obeshrabruju se kad ne vide odmah uspjehe. Pluralizam nazora i modela s kojima se njihova djeca susreću ne ostavlja dublji trag.

Svemu rečenome valja nadodati da takvi uspješni roditelji nemaju straha kad vide da njihova djeca, a pogotovo mladi, bolje od njih barataju modernom tehnikom kao npr. kompjutorima. Prihvaćaju da njihovi mladi znaju mnogo toga više od roditelja i da bi mogli biti u mnogočemu učitelji svojim roditeljima. Ali ti roditelji su svjesni da su uvijek svojoj djeci nezamjenjiv autoritet u najvažnijem, tj. autoritet u posredovanju istine i dobrote. Sv. Pavao je za vazda napisao: »...kad bih znao sva otajstva i imao sve znanje, a ljubavi ne bih imao, ništa mi ne bi koristilo« (1 Kor 13,2).

Kad sami o sebi govore kako se nose s tolikim brigama i odgovornostima, onda kažu da je to normalno, da ih je Bog pozvao u brak kako bi živjeli intimno zajedništvo ljubavi i bili Božji suradnici u rađanju i odgoju djece. Rekli bi sigurno da osjećaju Božju pomoć, a i da je često i redovito zazivaju. Ovakav stil života je povezan s odricanjem, ali je, svjedoče mnogi od njih, zadovoljstvo još veće kad vide znakove zrelosti na svojim mladima. Priznali bi također da su se isplatili svi oni neprospavani noćni sati kada su sa svojim mladima dugo razgovarali nakon dolaska s tuluma.

Iz njihova života i postupaka s djecom i mladima vidljive su bitne psiho-pedagoške odrednice koje su u dnu njihova roditeljskog uspjeha.

Velika većina kršćanskih roditelja ipak nije takva.

S obzirom na slabe ili nikakve uspjehe u odgoju djece i mladih za vjerničku zrelost, izdvojimo najprije veliki dio današnjih roditelja koji žele nekakav vjerski

odgoj svoje djece. Međutim, njihovi mladi nakon primanja sakramenta sv. potvrde više se ne pojavljuju u crkvi. Nema ih na vjeronauku za mlade niti sudjeluju u nedjeljnim misnim slavljinama. Možda se pojave u zajednici vjernika za Božić i Uskrs. Roditelji su im omogućili nekakav minimum vjerskog odgoja. Kad im je svjetlo vjere najpotrebnije – u adolescenciji, oni su po strani i ostaju prikraćeni za tu veliku pomoć mladim ljudima. Ne mogu izgrađivati zrele vjerničke stavove na onom malom znanju o vjeri i onom »površnom i dječjem« prakticiranju vjere.

Njihovi im roditelji naime ne pružaju pravi model zrelog vjernika. Njihovo znanje o vjeri je presiromašno, a vjernička praksa skoro nikakva. Oni nisu vodili djecu na nedjeljna slavlja nego su ih slali. U njihovim domovima blagdani se slave iz tradicije, a ne iz uvjerenja. Kad njihova djeca odrastu, prihvaćaju površno život iz vjere kao što su u tome površni i njihovi roditelji. Neki će odbaciti i to i postati agnostici ili u najmanju ruku ravnodušni.

Imamo jedan broj roditelja koji su vjernici i trude se vjernički živjeti, ali imaju stalno slabo ili nikakvo bračno zajedništvo. Njihova djeca zbog toga mnogo trpe. Oni vole svoju djecu, ali se međusobno slabo vole i slabo se trude da poboljšaju to stanje. Oni su kao roditelji nezadovoljni u svome braku. »Otac i majka prije nego postanu roditelji jesu dvije osobe sa svojom realnošću bračnog para koji dolazi još prije roditeljske realnosti; ljubav para je prije roditeljske ljubavi... Kvaliteta odnosa bračnog para sigurno utječe na roditeljsku ulogu; ljubav među supružnicima postaje izvor u kojem se crpi snaga biti roditelj.«⁸ Unatoč dobrim odgojnim tehnikama takvi roditelji slabo uspijevaju dok god ne poprave svoje bračno zajedništvo.

Možemo izdvojiti kao zasebnu skupinu one roditelje koji imaju dosta dobar brak pa ipak nisu uspješni u roditeljskoj ulozi. Kod takvih je najčešći uzrok neuspjeha u njihovoj lošoj komunikaciji s djecom i napose s mladima. Previše je u interakcijama »predika«, previše dociranja, analiziranja i neuvažavanja sugovornika. Takvi načini razgovaranja stvaraju blokade u komunikaciji. Tako najbolji odgojni sadržaji slabo dolaze do mladih i oni ih zbog lošeg načina komunikacije malo prihvaćaju i slabo usvajaju.

Na kraju ove kategorizacije roditelja valja spomenuti i one koji žive u posebno teškim prilikama. To su samohrani roditelji te majke ratne udovice. Pridodajmo njima još rastavljene pa opet civilno vjenčane. Pastoralni djelatnik vodit će posebno računa o njima u svome planiranju pastorala njihove djece kao i njih samih.

⁸ E. BALDO, *Professione: genitori. Per ritrovare se stessi e reinventare il rapporto con i figli*, Milano, Paoline, 1998. str. 41-42.

2. Pokazatelji (ne)uspjeha

U prosudbama pokazatelja uspješnosti i neuspješnosti u kršćanskom odgoju krećemo se na području duha. Riječi su materijalne i ne mogu do kraja izraziti ono nematerijalno u čovjeku: njegove misli, opredjeljenja, htijenja... Sugovorniku je teško iz tih riječi do kraja ispravno zaključiti što je sugovornik htio reći. U ono što je čuo sugovornik »ubacuje« svoj dio. »Quidquid recipitur per modum recipientis recipitur«, govorili su kršćanski filozofi. Bog je jedini pravi sudac ljudskih djela. Ljudi donose samo aproksimativne sudove o ljudima.

Roditelj i odgojitelj u odgojnom događanju mora ipak prosuđivati svoje gojence uza sva ograničenja i relativnosti ljudskih prosudbi. Bez konfrontacije odgajaničeve zbilje i ideala kojeg on verbalno ispovijeda ne može mu se djelatno pomoći u rastu. Slično i pastoralni djelatnik mora prosuđivati svoje mlađe i starije vjernike prema djelima svjetla koje treba obući i djelima tame koja treba odbacivati (usp. Kol 3,5-17).

Za našu prosudbu o uspjesima i neuspjesima kršćanskog odgoja u obiteljima uzeli smo odgovore mladih u dvjema anketama. Prva anketa je provedena na slučajnom reprezentativnom uzorku populacije srednjoškolaca (njih 1.351) u Samoboru u svibnju 1994.⁹ Druga je anketa provedena u jesen 1998. na tzv. namjernom uzorku sa sto maturanata i maturantica XI. gimnazije u Zagrebu. Oni su svi odabrali vjeronauk u školi kao izborni predmet pa mogu predstavljati svoje vršnjake koji također pohađaju školski vjeronauk. Ovi maturanti su nam zanimljivi stoga što samo njih 10 od sto nisu primili sakrament sv. potvrde, a treći razred prošli su odličnim uspjehom njih 31, vrlo dobrim 51, a samo 15 dobrim, što pokazuje da su i dobri učenici.

Ne ulazeći dublje u analize jedne i druge ankete želimo samo usporediti neke njihove odgovore na slična pitanja iz anketa. To su odgovori na pitanja o Isusu Kristu, molitvi i euharistiji, autoritetu Crkve, te pitanja o spolnosti.

Preko polovice jednih i drugih ispitanika tvrde da je Isus Krist za svijet isto što i Buda, Muhamed i slični osnivači religija. Manje od pola ispitanika ima ispravno vjerničko znanje o Kristu. U pitanjima nedjeljne sv. mise i molitve općenito 35,6% ispitanika u Samoboru prihvaća oboje kao centar svog vjerničkog života. Sličan postotak jesenskih ispitanika u sličnom postotku odgovara na pitanja o sv. misi.

Samo jedna trećina mladih iz obje ankete protivi se pobačaju dok su drugi njihovi vršnjaci za pobačaj ili još ne znaju što bi rekli. O spolnim odnosima prije

⁹ G. ČRPIĆ, »Religijske tendencije srednjoškolske omladine«, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 123 (1995.), br. 10, str. 471-495.

braka samoborski srednjoškcolci s 56,5% govore da je nepotrebno dijeliti spolne odnose na predbračne i bračne. Jesenski ispitanici slično misle.

U pitanjima autoriteta Crkve polaznici vjeronauka u 4. razredu gimnazije odgovaraju ovako: samo 29% prihvaća autoritet Crkve, a 27% ne prihvaća dok čak 43% nema sigurnog stava.

U zaključku možemo s velikom sigurnošću reći da manje od polovice mladih koji su s nama u kontaktu (školski vjeronauk i drugi oblici kontakta) imaju dostatno i ispravno znanje o vjeri i prave vjerničke stavove u svome mladenačkom životu. Iz drugih odgovora vidljivo je da poznaju ideale braka i obitelji – čak ih priznaju, ali kad je u pitanju praksa, ima mnogo naznaka da bi se ponašali protivno tim idealima.

Jedna osobitost na koju bismo htjeli ovdje ukazati, a vidljiva je među jesenskim ispitanicima. Riječ je o njihovim obiteljima i atmosferi u njima. Od sto maturanata i maturantica 88 žive s roditeljima, a roditelji žive zajedno u čak 89 obitelji. (Nemamo podataka je li to roditeljima možda drugi brak.)

Da su odnosi u obitelji dobri i skladni, odgovara njih 38; da je sve manje više u redu – 52; atmosfera otvorenosti i prisnosti u obitelji – misle da je tako njih čak 43. Međutim kad odgovaraju na pitanje kako i koliko razgovaraju s roditeljima o svojim intimnim pitanjima, o vjerskim i moralnim problemima, onda je postotak onih koji tako razgovaraju samo 27%. Ostali kažu da razgovaraju o svemu tome malo ili nikako.

Ovaj postotak od 27% poklapa se s postotkom maturanata i maturantica koji imaju dobro vjerničko znanje i ispravne vjerničke stavove. U korelaciji dobrog razgovaranja s roditeljima o vjerskim i moralnim pitanjima i dobrih odgovora na vjerska pitanja pokazao se vrlo mali postotak odstupanja. Malo je onih koji imaju dobro znanje, a da ne razgovaraju obilno sa svojim mladima o vjerskim pitanjima. To nas navodi na zanimljiv zaključak iako ova jesenska anketa nema velike znanstvene pretenzije. Oni roditelji koji su u dobrom kontaktu sa svojim mladima, koji s njima razgovaraju redovito, kvalitetno, imaju i vidljive dobre rezultate vjerničke zrelosti svojih mladih. Mladima treba oslonac u roditeljima dok stvaraju svoje vjerničke stavove i dobru vjerničku praksu. Gdje manjka taj oslonac, rezultati su vrlo mali ili nikakvi. Odgovori mladih ove jeseni dobrano su nam potvrdili da uspjeh vjerničkog sazrijevanja mladih ovisi o vjerničkoj atmosferi u obitelji, o kvalitetnom razgovoru s roditeljima te primjeru vjerničkog života njihovih roditelja. Iznimke su moguće, ali rijetke.

3. Neke sugestije za pastoral roditelja

Na različitim susretima pastoralnih djelatnika mogla se čuti tvrdnja da pre- više vremena trošimo na rad s djecom i starijim vjernicima, a premalo za onu

najvitalniju vjerničku skupinu, za roditelje. Zreli roditelji, ljudski i vjernički, mogu garantirati uspješno sazrijevanje u vjeri svoje djece i mladih.

Škola već odavno bazira svoje obrazovne uspjehe na uspješnoj suradnji s roditeljima svojih školaraca. Tako će i prenositelji vjere sve više trebati surađivati s roditeljima svojih vjeroučenika i skupina mladih. U našim sugestijama mislimo na jedan veći i sustavniji rad s roditeljima.

Prema uočenim potrebama kod kršćanskih roditelja valjalo bi da pastoralni plan rada s njima obuhvati tri razine. Gdje god je to moguće, valjalo bi najprije pomoći onim roditeljima koji su slabi vjernici da zbog sebe i svoje djece stječu iskustvo vjere. Oni su potrebni evangelizacije, koju ne možemo zvati re-evangelizacija, jer oni nisu nikad pravo ni evangelizirani. Dobro isplaniran program dobar dio takvih roditelja će sigurno prihvatiti.

Usko vezano uz ponovnu evangelizaciju, koja je potrebna velikom dijelu roditelja, valja u planu misliti i na poboljšanje i jačanje njihovog bračnog zajedništva. Uspješni brak može biti i jedan od plodova evangelizacije. Što je brak uspješniji to će biti bolja obiteljska atmosfera, potrebna za uspješan odgoj.

Na trećem mjestu stavljamo potrebu, koja se osjeća kod većine suvremenih roditelja, a to je potreba za poboljšanjem odgojnih kompetencija. Pastoralni djelatnici će pomoći roditeljima da shvate i prihvate odgoj kao osviješteno, intencionalno događanje i ne prepuštaju ga stihiji. Puno se toga promijenilo u svijetu, puno se toga nudi djeci i mladima kao modeli života, kao novi svjetonazori, u masmedijima, u skupinama vršnjaka. Odgojni proces ne smije ostati na povremenim roditeljskim »intervencijama« u usmjeravanju svoje djece. Novo vrijeme traži i novi i djelotvorni pristup u odgoju. Većina roditelja nije pripremljena da bi mogli uspješno odgovoriti novoj situaciji.

Radi se ovdje o određenim temeljnim opredjeljenjima u odgojnom događanju, kao i tehnikama.¹⁰ Što se odgojnih tehnika tiče, na prvom mjestu valja usmjeriti pažnju na poboljšanje komunikacije. Kod većine roditelja previše je naslijeđenih oblika interakcije koji otežavaju sazrijevanje mladih. Usvajanje novih oblika komuniciranja neće ići lako i teško će ih usvajati. Ne radi se pritom da bi roditelji trebali mijenjati svoj karakter nego načine svoga kontaktiranja s djecom i mladima radi svoga i njihova dobra.¹¹ U poboljšanom i kvalitetnijem kontaktu roditelji će i bolje primjećivati njihove potrebe i adekvatnije na njih odgovoriti. Porast će tako njihovo međusobno razumijevanje, a time se stvaraju preduvjeti da djeca i mladi s povjerenjem prihvaćaju ono što roditelji na njih žele prenijeti.

¹⁰ R. CARMAGNANI, M. DANIELI, *Radici e ali, Proposte per genitori che non rinunciano a educare*, Ancora, Milano, 1998., str. 7-9.

¹¹ L. MACARIO, *nav. dj.*, str. 127.

Napose to vrijedi u prenošenju vjerničkih stavova i vrednota. Vjera je, istina, Božji dar, ali taj dar traži i ljudsko zalaganje da se ona održi, uveća i oživotvori.

Osviješteni roditelji manje će prenositi svoje odgovornosti odgoja u vjeri na druge. Delegirani i kvalificirani prenositelji vjere bit će tako prvi njihovi suradnici. Oni će proširivati i nadopunjavati ono što su roditelji započeli i što podržavaju vjerničkom atmosferom u obitelji.

Po svome roditeljskom poslanju oni imaju zagaraniran Božji blagoslov i njegovu nazočnost. Po sakramentu ženidbe ta nazočnost je još više utvrđena u Otajstvu spasenja u Isusu Kristu. Pouzdavajući se u milost svoga poslanja lakše će svladavati poteškoće i probleme u odgoju kao i u svome privikavanju na nove situacije.

Taj Božji dar umnaža se po molitvi, sakramentima i dobrim djelima, što Darovatelj i očekuje.

Nema roditelja koji ne bi utjecao na rast i sazrijevanje svoje djece; ne može biti roditelja, a da ne odgaja. Pitanje je samo kako odgajaju i da li je taj utjecaj doista u funkciji zrelog čovjeka i zrelog vjernika. Iz neuspjeha je vidljivo da nije uvijek. Sigurno se isplati odvažiti se i potruditi se oko takvog odgojnog procesa koji garantira uspjeh. »Mogućnosti za to, bitne i potrebne sposobnosti... nalaze se u svakome od nas.«¹²

Ovako zacrtani ciljevi u pastoralu roditelja mogu se pravo postići kad se ta briga Crkve događa u župskoj zajednici. Prvo mjesto naviještanja jest župa. Voditelj zajednice već odavno ne može sam voditi sve oblike pastorala. On je animator i inicijator, a suradnici (kapelani, vjeroučitelji i kompetentni svjetovni vjernici) bit će izvršitelji pojedinih vrsta pastorala. Napose to vrijedi u pastoralu braka i obitelji. Škola sa svojim djelatnicima u obrazovanju novi je neiskorišteni rezervoar osposobljenih osoba u pitanjima odgoja. Laici stručnjaci (usp. FC 75) jesu nezaobilazna pomoć u planiranju i izvedbi pastorala roditelja. Svaka zajednica sigurno ima i zrelih vjernika i uspješnih roditelja. Njihova suradnja, napose u svjedočenju, bit će prava podrška i pomoć (usp. FC 73).

Ovo zahtijeva od voditelja zajednice da najprije sa suradnicima promišlja i stvara za svoje prilike realan plan i program. Kao svaki rad s odraslima tako i pastoral roditelja zahtijeva da se poštuju zakonitosti takvog tipa rada. Susreti roditelja, gdje će se događati ovaj tip brige Crkve za roditelje, mogu se nazivati i biblijskim i molitvenim ili kako drugačije. Važno je samo da se u tim skupinama događa i evangelizacija i odgoj roditelja za roditeljstvo i za uspješan odgoj djece i mladih. Poštivat će se ovdje načelo i malih koraka u postupnosti gdje će se početi od manjih i lakših problema. Uvažavat će se i sastav skupine, ali taj rad

¹² L. MACARIO, *nav. dj.*, str. 128.

može biti pravi samo ako je sustavan, redovit i stalan. Svako usputno i sporađično okupljanje roditelja i rad s njima ne može biti koristan onima za koje je namijenjen.

Ovakvo skiciranje pastorala roditelja pretpostavlja da je voditelj župske zajednice već uspješno prošao u sebi proces prementalizacije. Kao što se roditelji moraju prilagođavati i mijenjati da budu uspješni odgojitelji, tako i voditelji zajednica moraju prolaziti sličnu muku promijena i prilagođavanja pastorala svojih vjernika novim prilikama i potrebama svojih vjernika. Iskorak u novo stoji mnogo truda i napora. Kad se poznaju važnosti i nužnosti novoga, te kad se iskusi njegova početna dobrobit, onda se lakše ide naprijed.

Na mnogim susretima roditelja u organizaciji Caritasa, napose u godinama Domovinskog rata, čule su se pohvale Caritasu i organizatorima susreta, te njihova velika želja da slični skupovi budu redoviti. Jedna stručna anketa, provedena na 21. Obiteljskoj ljetnoj školi FTI-a u Zagrebu 1992., potvrdila je potrebu kršćanskih roditelja za ovakvim i sličnim susretanjima. Organizatori i voditelji Obiteljskih nedjelja slično su doživljavali u svojim sredinama. Svim spomenutim susretima zajedničko je da se održavaju na regionalnim, biskupijskim ili čak međubiskupijskim razinama. Oni su vrlo pogodni da pripreme suradnike laike u obiteljskom pastoralu. Kako zahvaćaju relativno mali broj kršćanskih roditelja, ne može se stoga govoriti da su nam takva okupljanja dostatna. Slično možemo ustvrditi da sastanci roditelja vjeroučenika u župi ne mogu udovoljiti velikoj potrebi kršćanskih roditelja za evangelizacijom i za osposobljavanjem za uspješno roditeljstvo.

4. Zaključak

Dobro odgojeni mladići i djevojke jesu velika nada za društvo i Crkvu. Njihova vjernička zrelost daje nadu da će oni kao roditelji dobro odgajati svoju djecu. Nama poznate dobre rezultate ljudskog i vjerskog odgoja pripisujemo s pravom Božjoj milosti, ali i zalaganju njihovih roditelja. Uspjesi u odgoju i vjerničkoj zrelosti proporcionalni su ljudskoj i vjerničkoj zrelosti najprije njihovih roditelja. Ljudska mjerila su nam pokazala da je takvih premalo. Da bi ih bilo više, stoji do zalaganja Crkve i njezine brige u župskim zajednicama. Roditelji to očekuju; suradnika za početak, izgleda da ima. Pristupačne literature ima dovoljno. Vrhunsku stručnost na tom području treba prepustiti onima koji će animirati animatore obiteljskog pastorala. Za pomoć roditeljima bit će dostatna i niža razina stručnosti do koje se lakše dođe. Nekih modela takvog rada također ima. Sve prepreke i možebitne blokade u organizatorima mogu se lakše nadići kad se iznova sjetimo da smo time sudionici u radosti i sreći sadašnjih i budućih obitelji.

Zalažući se za dobro roditelja i njihove djece, zalažemo se za najljepše i najdragocjenije odnose: roditelji/djeca i supružnici/supruge, koje je Stvoritelj htio i želi.

Summary

(LACK OF) SUCCESS OF CHRISTIAN FAMILY UPBRINGING

Upbringing in modern Christian families is a complicated process that demands a consistent and conscious approach from parents. The goal of this upbringing is religious maturity. Revelations show what religious maturity consists of, and the Declaration of Christian Education (GE) from the II. Vatican's council explains the purpose and discusses the prerequisites of successful upbringing. Parents as primary caregivers must be familiar with these goals, contents and methods of upbringing. It is the parents' responsibility to create an atmosphere that is favourable to the human and religious maturation of children and young people. In this, their example (model) of the believer's life is irreplaceable.

From two surveys conducted among scholars, we can interpret a lack of success in religious education. Only 1/3 of pupils who claim to be believers have sufficient knowledge about religion and religious attitudes. Only 27% of high-school graduates, boys and girls, from the survey of last autumn speak with their parents about their intimate issues, religious and moral problems. The rest speak about these rarely or never. We can draw the conclusion that this deficit of qualitative contact between parents and their youngsters is the biggest reason for unsuccessful education in religious maturity. We can also conclude that the majority of parents who want the best for their children do not offer a good example of religious living, and as a result qualified conveyors of religion are not very successful. This situation presents the Church with a new task, i.e. a new pastoral plan and program for parents. They need more active assistance to become good believers and good educators of their children. Former models of work are not sufficient. This new pastoral must take place within parish communities in order to include a greater number of parents. The leaders of the community can find good and necessary assistants in parents who are mature believers and successful educators.

Key words: education, maturity, parents, parish, pastoral.